

Berit Daae Hustad er leder av Rådet for sykepleieetik.

Helst må du dø når vi har tid

En pasient i hjemmesykepleien lå for døden. Det var ikke plass på sykehjemmet, og sykepleier hadde ingen mulighet til å være hos henne.

Sykepleieren som kontaktet Rådet var både oppgitt og frustrert. Hun hadde nettopp hatt helgevakt i hjemmesykepleien, og nok en gang opplevd forhold som omhandlet uverdighet og gav henne dårlig samvittighet. Følelsen av å gå på akkord med alt som hun sto for, var overhengende. Hun kjente seg presset inn i en situasjon som verken var verdig eller faglig forsvarlig.

Veldig syk

Hun fortalte om en eldre dame som var pasient i hjemmesykepleien og som hadde hatt hjelp derfra i mange år. Hun hadde flere kroniske sykdommer slik som hjertesvikt og hjertearytmier, noe som hadde utløst Transitorisk iskemisk anfall eller såkalt TIA-anfall. De første gangene hun fikk slike anfall ble hun sendt til sykehus, men etter en dag eller to ble hun sendt hjem igjen. Hennes to døtre bodde på en annen

stort sett levd på ernæringsdrikk og litt yoghurt.

Døtrene ble mistroiske

Det hadde vært mange runder med TIA-anfall, der vi vurderte pasienten i så dårlig forfatning at pårørende ble tilkalt. De kom reisende for noen dager og våket over moren. Hver gang var de innstilt på at moren kom til å dø, men etter et par dager kviknet moren til. Hun begynte å ta til seg litt næring, så hver gang reiste de hjem igjen med «uforrettet sak». Dette hadde nå vart i mer enn ett år.

Innleggelse på sykehus ble derfor meningsløst, fordi det ikke fantes noe medisinsk behandling for henne. Det hun trengte var tilsyn hele døgnet, men sykehjemsplass fantes ikke, så vi fikk passe henne så godt vi kunne. På grunn av dårlig økonomi i kommunen var det forbud mot å leie inn ekstravakter.

lenger enn den tilmålte tiden, men på de fleste vakter hadde vi andre pasienter som ventet. Nå var hun dårlig igjen, og det var en travel helgevakt, så vi måtte bare dra videre.

«Det verste er å forlate henne alene. Det å gå fra henne – å vite at ingen er der. De følelsene som du har inni deg når du låser døren og stenger henne inne. Du vet at du forlater en hjelpeløs, døende pasient alene. Det er vanskelig å beskrive.»

I strid med retningslinjene

Grunnlaget i de yrkesetiske retningslinjene beskriver hvordan sykepleieren skal ha respekt for det enkelte menneskets liv og iboende verdighet. Påbudet er således todelt – du skal ha respekt for livet. Respekt for livet innebærer respekt for den naturlige og uunnværlige død når tiden er inne. Den iboende verdigheten er det som skal følge mennesket gjennom hele livet og inn i døden. Hvordan kan man forsvare at man har respekt for livet, når man er tvunget til å forlate pasienten i ytterste nød?

I tillegg sier de retningslinjenes § 2.9: «Sykepleieren har ansvar for å lindre lidelse, og bidrar til en naturlig og verdig død.»

Hvordan kan du vite at døden kom naturlig hvis du ikke var der? Hvordan har du bidratt til å lindre lidelse?

Så døde hun ikke på min vakt heller

Videre forklarte sykepleieren at hun utførte de resterende pasientbesøk så fort som overhodet mulig, for så å returnere til pasienten.

«Det er vanskelig å forklare den angsten

«Du vet at du forlater en hjelpeløs, døende pasient alene. Det er vanskelig å beskrive.»

kant av landet. De var begge i arbeid, så det ble med korte visitter og besøk i ferier. Andre pårørende i nærheten fantes ikke, så hjemmesykepleien ble hennes eneste nettverk.

Pasienten ble etter hvert sengeliggende og totalt pleietrengende. Hennes tilstand varierte raskt. Til stadighet trodde vi at det gikk mot slutten, men så kviknet hun litt til etter et par dager. For hvert TIA-anfall fikk vi mindre og mindre kontakt med henne, og hun ble gradvis mer og mer avmagret. I det siste hadde hun

Døtrene fikk etter hvert liten tiltro til hjemmesykepleiens vurderinger. Vi hadde vurdert henne som døende så mange ganger, uttrykte døtrene. Så neste gang vi ropte «ulv, ulv», måtte det være reelt.

Mange timer alene

Ettermiddager, helger og netter var det som var det vanskeligste. Selv om vi besøkte henne åtte-ti ganger i døgnet, var hun likevel mange timer alene. Noen ganger kunne vi være der litt

som står i brystet når man forsiktig låser opp døren og går inn. Ofte ligger pasienten i mørke eller dempet belysning. Man lister seg stille på tå mens man stirrer mot sengen og pasienten. Den enorme lettelsen man føler er ubeskrivelig, når du ser at hun fremdeles er i livet og puster.»

The Bill of Human Rights

FN har skrevet en erklæring med 15 punkter om den døendes rettigheter «The Bill of Human Rights». Dette er også oversatt til norsk og finnes uttrykt i Helse- og omsorgsdepartementets NOU 1999, som omhandler livshjelp.

Et av de viktigste punktene der er: «Jeg har rett til å slippe å dø alene». Sykepleieren var i situasjonen satt i en handlingstvang. Pasienten var nok en gang havnet i en kritisk situasjon. Det var forbud mot å leie inn ekstravakter. I tillegg var det et hardt arbeidspress som gjorde at hun «sto på» og håpet på det beste.

Endrer vårt menneskesyn karakter?

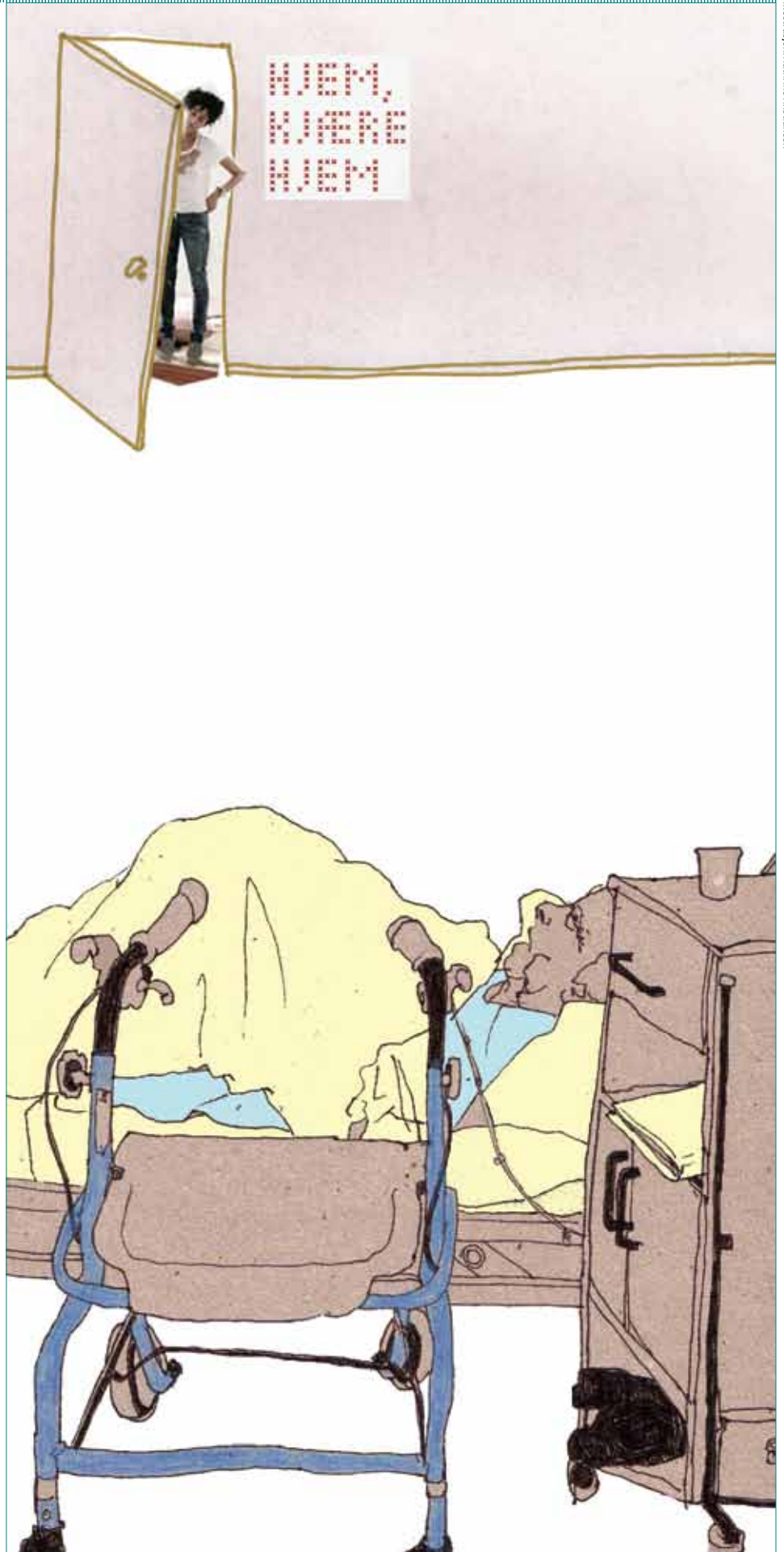
Menneskesynet vårt er avgjørende for hvilke verdier som vektlegges. Våre verdier er nært knyttet opp til våre handlinger, og våre handlinger kan vise hvilke verdier vi faktisk har. Våre verdier som vi har er mer varige og grunnleggende og de går dypere enn holdninger som gjerne forandres noe gjennom livet. Hva gjør det hvis vi som sykepleiere blir presset til å gå på akkord med våre verdier? Kan man forsvare at det er økonomien som skal sette standard for våre verdier?

Alle pasienter har samme krav til respekt og omsorg i alle livets faser, og menneskelivet er ukrenkelig og skal vernes. Ingen døende mennesker skal være salderingsposter mellom nivåene i helsevesenet. Trygghet om at det finnes et tilstedeværende og kompetent personell er viktig.

Å skulle møte døden er å møte den dypeste form for ensomhet. Det må sikres nærvær helt til døden har funnet sted. Noen verdier er urokkelige og ingen skal måtte dø alene hvis vi kan forhindre det.

Respekt for enkeltmennesket var sentralt for sykepleieren. Ethvert menneske har en unik og ukrenkelig verdi fra livets begynnelse og til livets slutt. Dette var verdier som sto på prøve for sykepleieren og ofte er det er den som står nærmest utfordringen som kjenner det best på kroppen.

Hva ville du ha gjort og hvordan ville du ha håndtert en liknende situasjon? ■■■

Illustrasjon: Kathrine Kristiansen